

ТМ	Г. XXXIV	Бр. 3	Стр. 817-819	Ниш	јул - септембар	2010.
----	----------	-------	--------------	-----	-----------------	-------

ПРЕМА КАФАНАЛОГИЈИ

Спремили смо темат „Кафаналогџа: социологија једног културног облика“ у *Темама* – часопису Универзитета у Нишу, који уређујемо скоро већ пуних десет година – пре но што изађемо у социолошку, и ину, стручну јавност монографијом националног значаја *Казуј крчмо Церимо: периферијска кафана и окол ње* (појавиће се на истеку 2010) и тематским зборником радова истог нивоа *Кафаналогџа* (штампаће се у другој половини 2011). Ове три ствари требало би да допринесу остварењу неколико циљева, без обзира што унапред баш нисмо сигурни да ће се то извести без одређених тешкоћа.

Намеравамо да подстакнемо социолошко изучавање кафана. За разлику од бројности и квалитета таквих истраживања у западном свету (пример књиге: Schwibbe, Gudrun [Hrsg.]: *Kneipenkultur: Untersuchungen rund um die Theke*, Münster 1998), па и у суседним нам земљама (пример тематског броја часописа: Крџмата, *Български фолклор* 23[1-2], 1997), домаћа социологија веома заостаје у томе. Њој се у тој мањкавости придружују историја и етнологија/антропологија као дисциплине које би, по природи ствари, требало да буду усмерене на студиозније занимање кафанским животом.

Просто-напросто, мало је научних монографија, студија и текстова о кафани као – множина воли да каже – „институцији српског друштва“ или „социолошкој лабораторији“. То најбоље потврђује избор *Кафаналогџа: 99 изабраних јединица*, смештен на крај темата: много је књижевних и публицистичких радова, изостају социолошки, етнолошки/антрополошки и историјски увиди. Уистину, а за то не треба бити обавештени зналац, најлепше странице о кафани написали су писци, у распону од Бранислава Нушића до Јакова Гробарова (видети Слободана Марковића – Либер Марконија антологију: *Југословенска међувоема беоemsка поезија*, Скопје 1976), и публицисти Света Лукић, Мома Капор и Богдан Тирнанић.

Зато смо, држећи се замишљеног реда, тј. нацрта за једну могућу кафаналогџу (или социологију кафане), у темат уврстили текст „*Институција кафане у Србији и развој модерног друштва: функције кафане*“ Милене Станојевић, младе београдске социолошкиње, који је до сада наш најисцрпнији и најтемељнији социолошки спис о кафани. Посебно се то може рећи за њену анализу функција кафане, премда се набројеним може додати још која. Следи класичан и ути-

цајан оглед „Социјални миљеи у кафанама: посматрање“ Јерга Расела и Михаела Хелшера, који, сем што демонстрира сву озбиљност бављења крчком у Немачкој, пружа изврсну теоријску концептуализацију искуственог истраживања и пример предузетог испитивања.

Онда долазе два знана српска социолога града: Сретен Вујовић („Феномен кафане и модернизација“) и Љубинко Пушић („Градске кафане као кодови урбане географије“). Први, старији и познатији, није се претерано занимао овом темом, али наравно да зна за важан увид Јиргена Хабермаса (Habermas), да га парафразирамо, по коме је кафана важан услов појаве јавног мњења, а онда последично и грађанског, цивилног друштва – кога опет нема без урбанитета – као што ми је пренео и чувену изреку Цветка Костића, легендарног професора социологије села и града на Филозофском факултету у Београду (Сретен му је био асистент), по којој је „кафана социолошка лабораторија“. Одговарајући на моје упорно инсистирање да напише чланак за темат и будући тематски зборник *Кафанологија*, као да се још једном захваљује своме луцидном професору, а и ја уз њега, за једну од успешнијих социолошких синтагми. Други, млађи и све агилнији, већ је у делу *Писање града: урбана свакодневица* (2007) исписао неколико бриљантних социолошких есеја о појединим кафанама у домаћим и странским градовима, јер оне су заиста „ковиди урбане географије“, и од њега се очекује значајан принос социологији кафане.

На то се надовезују четири рада, која, успевајући да „ухвате“ и атмосферу прошлих времена, анализирају и описују са пуно детаља из етнолошко-социолошко-историјског угла феномен кафана, крчми, таверни и кафића: „*Мариборске кафане у периоду 1900.-1940. – простори спајања и раздвајања*“ (Маја Година-Голија), „*Таверне, седељке и кафане*“ (Лоренс Диас), „*Кафански живот у Кладову*“ (Ранко Јаковљевић) и „*Les cafés en France, constat. Nouvelles tendances ou lieux en voie de disparition?*“ (Катрин Лутард-Тавард). За темат је добитак превод поглавља Диасове књиге *Један век у животу Шпаније: Слободно време и свакодневни живот у 20-ом веку (Un siglo en la vida de España: Ocio y vida cotidiana en el siglo XX, 2001)*, шпанског водећег социолога, који је тако умешно представио дух Иберијског полуострва; као и за нас специјално написан текст о кафићима у Француској у коме ауторка мајсторски анализира прошлост, актуелно стање и, најбитније, перспективу тог омиљеног састајалишта омладине. Изврсни прилози о биртијама у Марибору и Кладову пример су како треба истраживати у пољу кафанологије.

Ако су књижевници и публицисти највише писали о кафанама, онда је поштено у темату одвојити мали простор и за њих. Узели смо два угледна списатеља која умешно сликају крчмарски дух Ниша – Калчиног града, балкански препознатљивог и по кафанском

животу: Драгана Ристића („*Кафанске приче*“) и Александра Благојевића („... *А за гости важи фајронт!*“).

На крају, поред „*Избора из литературе*“, два се чланка баве именовањем кафана – „*О настанку и називима механа и кафана старог Београда*“ (Видоје Б. Голубовић) и „*Кафанологија: 99 величанствених назива*“ (Драгољуб Б. Ђорђевић) – држећи на памети да оно сведочи о народном духу.

И приређивач има на уму истину да темат јесте, као почетан, скроман допринос развијању кафанологије *и/или* социологије кафане.

Драгољуб Б. Ђорђевић